

תורת בטחון – חנוכה

נר ה'

על מה קבעו היו"ט של חנוכה

הנה כבר עמדו כל העולם כולו, דבתפילת 'על הנסים', כל ההודאה הוא רק על נצחון של המלחמה, ואמאי לא מזכירין כלל הנס של פך השמן, דלא היה בו שמן רק ליום אחד, והדליקו ממנו ח' ימים, דמשום הכי קבעו חז"ל חנוכה לח' ימים, כמבואר בגמ' בשבת, וכפשוטו נראה שהוא עיקר ויסוד בשמחת ימי חנוכה, והדבר טעון ביאור אמאי לא מזכירין אותו נס בתפילת על הנסים?

ויש ליישב הקושיא, דהנה ידוע ומפורסם דעיקר עבודתם של היוונים היה להכחיש עיקרי האמונה בהקב"ה שהוא מנהיג הבריאה, והם האמינו בחכמת הטבע, והבריאה נוהגת בדרכי הטבע, ואין שום שליט על הבריאה. [עי' בהקדמה לספר ביאור הגר"א על מס' אבות שהאריך בזה.]

ואיתא בשבת (כא ע"ב): "מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמוניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה", ע"כ.

והקשה המהר"ל (שם, חידושי אגדות [וע"ע במש"כ בנר מצוה עמ' כג]) וז"ל, "וא"ת וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה ולא היה זה רק לעשות מצות הדלקה, היו קובעין חנוכה, וכל נס שחייב להודות ולהלל הוא בשביל הצלתו ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה, [וראיה כי בעל הניסים לא הזכירו הנס של הנרות כלל]. וי"ל שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל מה שנצחו את היוונים, רק שלא היה נראה שהי' נצחון ע"י נס הש"י שנעשה זה ולא מכחם וגבורתם, ולפיכך נעשה הנס ע"י נרות המנורה שידעו שהכל היה בנס המלחמה ג"כ. ודוקא נס זה נעשה, כי עיקר רשעת היונים שטמאו את ההיכל, וכמו שאמרו שכשנכנסו יונים להיכל ר"ל שהם טמאו את ההיכל", עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דאה"נ עיקר קביעות ימי חנוכה היה על נס שנצחו את היוונים, רק דהנס של הפך שמן היה כדי שידעו הכל שגם נס המלחמה היה מן השי"ת. וכן יש לפרש שזהו כוונת רש"י (שם ד"ה מאי חנוכה) שכתב וז"ל "על איזה נס קבעוה", עכ"ל. הרי, דכל כוונת הגמ' לא היה להורות מהו עיקר קביעות נס של חנוכה, אלא מכח איזה נס. והביאור בזה, דידועים דברי הרמב"ן (סוף פרשת בא) שכתב וז"ל, "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם", עכ"ל. ומבואר מדבריו הק', שתכלית כל נסים הגלויים הוא לבא לידי ההכרה, שכל הנסים הנסתרים - דהיינו כל הנהגת הטבע, הוא ממש כמו הנהגת הנס. ואין שום נ"מ כלל וכלל ביניהם, רק דנסים הם דברים שאין העין רואה כל שעה, וטבע הם דברים שאנו מורגלים לראות. אבל הכל הוא בהנהגת הקב"ה, ומי שאינו מאמין בזה, אין לו חלק בתורת משה רבינו!

ועל פי דברי הרמב"ן יש לפרש, דכדי לקבוע הימי חנוכה הוצרך נס שלא כדרך הטבע, שמפך אחד של שמן הדליקו לח' ימים, וע"י זה אדם מודה גם בניסים נסתרים, והיינו המלחמה, שהוא נס שאינו יוצא מדרך העולם. דלא היה שום שינוי בדרך הטבע, כמו שהיה שינוי בדרך הטבע בנס של הפך שמן.

וא"כ יש ליישב מדוע אין אנו מזכירים הנס של הפך שמן בתפילת 'על הנסים', שהתכלית של כל ימי חנוכה הוא להודות על הנסים הנסתרים, רק דהקביעות יום טוב היה רק ע"י נס נגלה. אבל עיקר העבודה הוא להודות על הנסים הנסתרים, ולבא לידי ההכרה שאין שום הנהגת 'טבע', והקב"ה הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים [וע"ע במש"כ המשך חכמה (בראשית לז, כד) שמבואר כן].